

דרף עז

בענין שבת וימים טובים

כדי פרנסתו, שבזה לכא' ודאי יחלל שבת, לכא' מוטב שיעבוד יום אחד בהרווחה כדי שיכול לשמור כמה ימים אחרים. ולכא' מסתבר יותר שיקיים שבת שבת. וכן הקשה הביה"ל (שם ד"ה מצמצמת), ותיירץ "יש לומר שעתה כשהוא עושה כדי פרנסתו, אין זה מקרי חילול שבת, דנוגע לו בכל יום לפקוח נפש, ועל כן זה עדיף יותר משיעשה יום או ימים יותר מפרנסתו ויחלל שבת בספק רצונו".

ויש לעיין על דרך זה במי שהיו במקום ישוב ויודע הזמנים והיו יום טוב ואחר כך שבת, ויצטרך לחלל בצורך פיקוח נפש ביום השבת באופן ודאית, ויכול לעשותו ביו"ט שהיו קיל יותר, באיזה יום יעשהו. עי' בהעמק דבר (יז, יב) שחידש שטוב להקדים לעשות המלאכה ביו"ט הגם שאין צורך עכשיו לחללו, כיון דהוי קיל יותר, ואין לעשותו בשבת שהוי חמורה. אכן עי' באג"מ (או"ח ח"ג סי' סט) שחולק עליו בתקיפות ונקט שכיון שלא צריך לעשותו עכשיו, לא יעשהו וימתין עד זמן שצריך לעשותו, הגם ששבת חמורה מיו"ט, שבזמן שעושה הוא מותר ולכן אין להקדימו באין צורך, וז"ל "ודאי הוא מילתא דתמיהא כדכתב כתר"ה, דכיון דהיום ליכא סכנה, ומחר אם תהיה סכנה יוכלו להצילו אז מהסכנה ע"י מלאכה, אין טעם להתיר לחלל יו"ט אף שקדושא קיל משבת מאחר דעדיין ליכא ענין הפק"נ לדחות שום איסור". וזה כעין סברת הביה"ל, שאין לעשות מה שיכול בזמן האיסור, אפילו אם יצטרך לחלל בזמן החמור יותר, שבזמן החמור יש כאן היתר משא"כ בזמן המוקדם הקל אין לו היתר עכשיו.

שוב ראיתי באבני דרך (טז, עב) שהביא שכן נשאלה לו שאלה הלכה למעשה בענין הנ"ל, ותלה ההיתר במח' העמק דבר ואג"מ, וז"ל "שבועות חל השנה ביום שישי, ונשאלנו מבעוד מועד מבעל שאשתו נמצאת בסוף חודש תשיעי, מה תעשה אשה שיתחילו לה צירים ביום טוב אחר הצהרים, וממילא שעת הלידה בוודאות תהיה בשבת, האם תקדים ותיסע לבית חולים כבר ביו"ט, כיוון שקדושתו קלה משבת, או שתחכה עד שהזמן יגיע".

הגמ' מחלק בין יו"ט ושבת, שיום טוב צריכה קידוש בית דין אכן "שבת בראשית אין צריכה קידוש ב"ד". וביארו הראשונים שיום טוב תליוה בקידוש החודש, אכן שבת תליוה רק בכל ז' ימים ולכן חלה מאליו. אכן הלשון "שבת בראשית" צ"ע, שלכא' הכוונה לסתם שבת, ומה הכוונה "שבת בראשית".

הרשב"ם (ב"ב כ:ק) ביאר באופן מורחב, וז"ל "שבת בראשית קרי לשבת משום דכל מועדות נמי כתיב בהו שבת ושבתון, הלכך קרי לה שבת בראשית שמקודשת ובאה מששת ימי בראשית דבשבת ראשונה כתיב בו בוכלו ויקדש אותו". ולכא' זה תוספת ביאור בדברי הרא"ש בסוגיין, עיי"ש. [אגב אורחא, ראיתי ביאור נפלא בנוסח התפילה בשבת מעריב "וקדשתו מכל הזמנים", מובא בשם הגרמ"ד סלבייציק (פירושי גאוני ליטא על הסידור), שכפשוטו הכוונה שקדושת שבת חמורה מקדושת יו"ט, אך פירש, שאת השבת קידש הקב"ה בעצמו והיא איננה צריכה לקידושם של ישראל, ואילו ימים טובים הם מתקדשים רק ע"י ישראל].

ויש כמה וכמה נפק"מ ודינים הנובעים מדין זה ששבת קדושתה תליוה במנין הימים מימי בראשית, ונעין באחד מהם אי"ה.

יש סוגיא ארוכה בגמ' שבת (סט:) מהו דינו של אדם שהיה במדבר ואינו יודע איזה יום שבת, איך להתנהג. ונפק"מ בין לענין קידוש והבדלה ובין לענין איסור מלאכה. נפסק בשו"ע (או"ח סי' שדמ סעי' א) וז"ל "ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו, ומקדש השביעי בקידוש והבדלה, ואם יש לו ממה להתפרנס, אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו, ואז יעשה מלאכה בכל יום, אפילו ביום שמקדש בו, כדי פרנסתו מצמצמת, ומתר לילך בו בכל יום, אפילו ביום שמקדש בו". ולכא' יש להקשות שאלה פשוטה, למה לו לחלל בכל יום